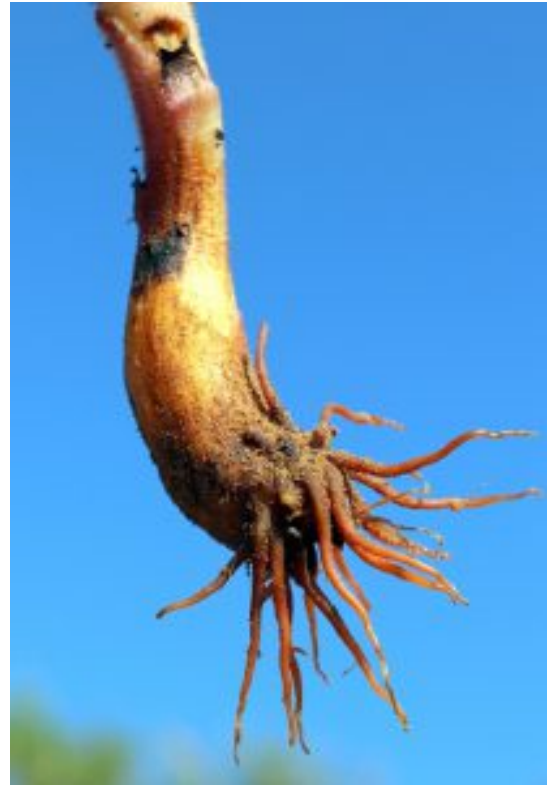

עֲלֵקֶת חֲרוּקָה *Orobancha crenata* טפיל נפוץ באזור הים תיכוני (מאי 2019)

כתבה: ערגה אלוני.

עֲלֵקֶת חֲרוּקָה (עלקתיים) היא צמח חד-שנתי מפותח חסר גבעולים ועלים ירוקים, על כן איננו יכול לבצע הטמעה. הדרך להתקיים היא להיטפל לצמחים אחרים ולקלוט מהם באמצעות השורש, מים וחומרי הזנה מוכנים.

מימין ומשמאל: פקעת הטפיל ושורשי המציצה. תמונות: ערבה אלוני ©

בקרקע מצוי בנק זרעים של צמח העלקת. בתקופה הלחה בשנה, נובטים הזרעים ומפתחים פקעת מעוגלת ממנה נשלחים שורשי-מציצה דקים וארוכים. כאשר שורשים אלה מוצאים לידם פונדקאי, הם חודרים אל גופו וקולטים שיתר חומרים ההובלה שלו מים וסוכרים שעוברים לגוף הטפיל ומספקים את צרכיו. הפונדקאים הם לרוב צמחים המגודלים למזון כמו קטניות-שעועית ואפונה, עגבניות, גזר וגם צמחי בני (לדוגמה ארקטוטיס).

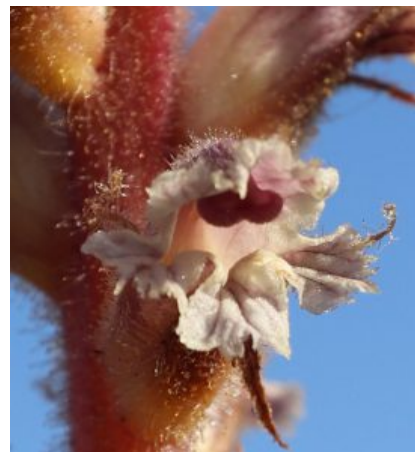
מימין: ארקטוטיס נגוע בעלית חרוקה. משמאל צמח בפריחה. תמונות ערגה אלוני ©

הפקעת מתעבה ושולחת מהקרקע גבעול זקוף (20-60 ס"מ), גילי ושעיר צבעו צהוב כתום- חום ובראשו תפרחת. עלי לואי מוארכים מסודרים לסירוגין יושבים בבסיס כל פרח.

הפרחים אורכם 27 מ"מ, ערוכים בתפרחת צפופה (אשכול או שיבולת). הפרח בלתי נכון, דו מיני בעל צינור מאוחה וכפוף וכותרת דו-שפתנית. רוחבה 15 מ"מ, גונה ורוד סגול-לבן. השפה העליונה בת שתי אונות מסודרת ככיפה שגלימתה מסולסלת מעלה ובשוליה שינים קצרות. הכיפה שעירה בראשה בתוכה חבוי עמוד העלי. שפה תחתונה בנויה מ3 אונות שתיים צדדיות ואחת מרכזית המשמשת מנחת לדבורים. לוע הפרח פתוח.

אבקנים 4 יושבים על צינור הכותרת בבסיסו. שנים ארוכים ושנים מעט קצרים מהאחרים, קרובים לעמוד העלי. הזירים בהירים וארוכים כפופים בראשם, המאבקים עגולים. השחלה עילית, עמוד העלי ארוך כפוף בראשו, הצלקת גדולה, מוהכת משתי לשכות מעוגלות המגיעות קרוב מאד למאבקים ובולטים בלוע הפרח. הצלקת מבשילה לפני האבקנים, בשלב זה האבקנים עדין חבויים בצינור הפרח.

מימין: הפרח שעיר דו שפתני. מתחת לשפה העליונה בולטת צלקת העלי. באמצע: עלי לוואי וצינור הפרח. משמאל: פרח שהוסרה ממנו הכותרת נראים 4 אבקנים ועלי בעל צלקת כפופה. תמונות: ערגה אלוני ©

הפרח מכיל צוף. הוא מואבק על-ידי דבורים. לאחר ההפריה, מתפתח הלקט חום גילדני הנפתח בשתי קשוות. הזרעים רבים ביותר, קטנים ומעוגלים המתפזרים עם תנועת עמוד הפרח שהתקשה וקמל. הם שומרים על חיוניותם בקרקע 10 שנים ויותר. העלקת פורחת מפברואר עד מאי. בשטחים מושקים פריחתה ממושכת יותר.

עלקת חרוקה נפוצה באזורים רבים בארץ: גולן, גליל, עמק ירדן עליון, עמקים, גלבע, כרמל, הרי שומרון, הרי יהודה, מדבר יהודה ובקעת ים המלח, שרון, שפלה, בקעת הירדן, תפוצתה העולמית משתרעת בארצות הים התיכון והמזרח התיכון. צפון ומזרח אפריקה. היא מהווה מטרד לגידולים חקלאיים במדינות באזור צפון אפריקה (מצרים ותוניסיה) והים התיכון (לבנון וסוריה). היא פוגעת ביבולי קטניות בעיקר בשעועית ואפונה וכן בעגבניות, המהווים בארצות אלה מזון בסיסי וחשוב. נוכח ההתפשטות הנרחבת של הטפיל בחלקות מעובדות והפסד עצום ביבול. כתוצאה מכך, שטחים רבים שגודלו בהם צמחי מזון, ננטשים, לטובת חיפוש מקורות קיום אחרים. במדינות אלה העדר ידע המונע התפשטות הצמח, כמו: שימוש בזרעים לא ממוינים, שימוש חוזר בשטחים מודבקים, רעיית בעלי חיים המעבירים זרעים בהפרשות משטח נגוע לשטח נקי, כל אלה מגבירים את ההדבקה גם בשטחים נקיים ומקשים על קיום חקלאות שמניבה יבול כבעבר.

ספרות:

זהרי מ 1978 כל עולם הצמחים. עם עובד. עמ' 542-544.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

שמידע א 2005 צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה.

Cubero JI Moreno MT and Hernandez L 1992 A faba bean cultivar resistant to *Orobanche crenata* Forsk. In: AEP (eds.) Proceeding of the West European conference on grain legumes, Anger France, pp. 41-42.

Parker C and Riches CR 1993 Parasitic weeds of the world: biology and control. CAB International, Wallingford.

Mauromicale G Restuccia G and Marchese M 2001 Soil solarization, a nonchemical technique for controlling *Orobanche crenata* and improving yield of faba bean. *Agronomie* 21: 757-765.

Feinbrun-Dotan N 1978 Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. Part 3 p. 213.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני, ע., 2019, *עלֶקֶת פְּרוּקָה Orobanche crenata* טפיל נפוץ באזור הים תיכוני (מאי 2019), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.

https://www.kalanit.org.il/orobanche_crenata_blooming